

4. Романчук Т. Лихослів'я в школі. Профілактика та корекція. *Психолог*. 2012. № 23. С. 23–27.
5. Русанова О. Вірус лихослів'я. *Педагогічна майстерня*: наук.-метод. журнал. 2014. № 7. С. 24–29.
6. Профілактика деструктивної поведінки підлітків. / ред. Т. Журавель, Ю. Удовенко. Київ: Видавництво ФО-П Буря О. Д., 2022. 144 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/361903322_profilaktika_destruktivnoi_povedinki_pidlitkiv
7. Скляр О. Категорія інвективності: від витоків до викликів сучасності. *Філологічні студії*: зб. наук. пр. 2020. Вип. 15. С. 43–53.
8. Ташкевич Л. Гріх лихослів'я, або зброя, яка не залишає сліду. *Шкільний світ*. 2014. № 17. С. 36–39.

СОЦІАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В КОНТЕКСТІ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВETERANІВ ВІЙНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ

Кошман Оксана

*Комунальний заклад «Ветеранський центр Полтави» Полтавської міської ради
veterancenter.koshman@gmail.com*

Реінтеграція ветеранів війни є складним соціальним процесом, що потребує ефективного менеджменту. Соціальний менеджмент як наука та практика управління соціальними процесами спрямований на створення умов для адаптації ветеранів до мирного життя. В умовах війни та післявоєнного періоду питання соціального захисту, зайнятості, психологічної підтримки та інклюзії набувають особливого значення. Відсутність ефективних механізмів менеджменту ускладнює доступ ветеранів до необхідних ресурсів і послуг, що впливає на їхню якість життя та соціальну стабільність суспільства.

Соціальна сфера, як і будь-яка інша, потребує відповідного управління. При цьому треба виходити із загальних принципів, що обумовлюють суть і зміст соціального управління взагалі [3, с. 7]. Практична реалізація соціальної політики здійснюється через соціальну роботу фахівців, громадських та соціальних інститутів [3, с. 8]. Соціальна служба розуміється як певний тип ділової організації в соціальній сфері, на яку покладено реалізацію соціальної політики на певній території загалом або з якогось конкретного її напрямку [3, с. 40].

Згідно з аналітичним звітом «Соціальна реінтеграція ветеранів в Україні» (2023), ключовими бар'єрами для ветеранів є психологічні проблеми, соціальна ізоляція та відсутність механізмів працевлаштування. Для більшості респондентів військовий досвід не вплинув на їхнє почуття приналежності чи зв'язку з громадою: 52 відсотки респондентів повідомили про відсутність будь-яких змін. Майже 25 відсотків – вважають, що їхнє почуття зв'язку покращилося, а майже 19 відсотків повідомили про його погіршення. Однак, жінки-ветеранки частіше повідомляли про значне погіршення свого почуття приналежності та зв'язку з громадою (24 % жінок порівняно з 5 % чоловіків).

Це говорить про суттєву гендерну відмінність між чоловіками та жінками-ветеранками у їхньому сприйнятті наслідків військової служби для їхнього життя [1, с. 19].

У дослідженні «Роль держави у соціальній реінтеграції ветеранів» підкреслюється значення державних політик та ініціатив щодо забезпечення прав ветеранів і створення ефективної інфраструктури соціального захисту. Ветерани та ветеранки, що долучилися до дослідження, наголошують на унікальності досвіду кожного і кожної, і відповідно, на відмінності потреб на шляху до реінтеграції. Загалом говорячи про реінтеграцію наголошують на таких аспектах: фізичного та психічного відновлення, відновленні соціальних зв'язків або побудові нових та трудовій зайнятості. При цьому наголошують на суб'єктивній складовій оцінки реінтегрованості ветерана або ветеранки, що полягає в його або її самопочутті. Хоча не всі ветерани та ветеранки, що взяли участь у фокус-групах, можуть назвати свій шлях реінтеграції вдалим або завершеним, більшість вважає, що він має починатись ще до завершення служби. Так, деякі вважають, що заходи для повернення військових до цивільного життя мають починатись ще за три місяці до завершення служби [2, с. 18]. У дослідженні «Системи соціальної підтримки ветеранів: Хорватія, Ізраїль, Велика Британія, Сербія та Данія» зазначено, що всі проаналізовані країни – Хорватія, Ізраїль, Велика Британія, Сербія і Данія – мають різні системи турботи про ветеранів, або осіб, які завершили службу (якщо законодавчо поняття ветерана не визначене), а також різні виклики, із якими вони стикаються у цьому контексті [4, с. 93]. Так, Україна уже обмінюється досвідом із Данією та Хорватією щодо реабілітації ветеранів та їх інтеграції у соціальне життя країни. Примітно, що усі проаналізовані країни, попри значні відмінності у структурі соціального піклування між ними та різні успіхи, прагнуть до передачі надання послуг на місця. Позитивною практикою серед них також є значне залучення волонтерських організацій, які можуть надавати спеціалізовані послуги та сприяти кращій інтеграції ветеранів та членів їх родин до життя спільноти [4, с. 96].

Метою статті є визначення ролі соціального менеджменту в реінтеграції ветеранів війни, аналіз ефективності ветеранської політики та окреслення шляхів удосконалення соціального менеджменту в цьому контексті.

Успішна реінтеграція ветеранів, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих Захисників та Захисниць є найважливішим аспектом зменшення їх вразливості. Зусилля, спрямовані на реінтеграцію, можуть забезпечити їм доступ до необхідних ресурсів та підтримки, які допоможуть розв'язати проблеми фізичного та психічного здоров'я, з якими вони можуть зіткнутися. Це також сприяє покращенню загального добробуту та якості їхнього життя. Ефективна реінтеграція, що передбачає вчасне виявлення та лікування психічних проблем, таких як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) чи депресія, може запобігти перетворенню цих станів на хронічні та виснажливі [1, с. 41]. Особливістю проявів ПТСР є те, що досить часто люди, які потерпають від його наслідків, намагаються не розповідати про свої переживання, хочуть забути те, що сталося, сподіваючись, що «час вилікує». Слід бути готовими до

того, що ми можемо зустрітися із недовірою, скептицизмом, відстороненням, знеціненням, а інколи й агресією постраждалого [6, с. 32]. Характер проживання травмивного досвіду визначається не тільки індивідуально-психологічними, а й соціально-психологічними чинниками соціалізації та ресоціалізації після травми. Дослідженнями встановлено, що посттравматичному зростанню військовослужбовців сприяють наявність соціального визнання, підтримка значущих інших та активний соціальний супровід з боку близьких людей, волонтерських та державних організацій [5, с. 61]. Конструктивна соціальна підтримка, ймовірно, допомагає травмованим людям розробляти нові схеми, поглянувши на речі з різних, корисніших та адаптивніших точок зору [5, с. 62].

Наразі широкого застосування набуває інтегрований підхід за принципом кейс-менеджменту, що включає етапи: ідентифікація та первинна оцінка (виявлення ветеранів, які потребують допомоги та оцінка їхніх потреб та проблем); розробка плану дій (визначення конкретних цілей та завдань, розробка плану надання послуг, визначення відповідальних осіб та термінів виконання); реалізація плану та моніторинг (надання узгоджених послуг, координація між різними фахівцями та організаціями, моніторинг процесу та внесення коректив у план за потреби); оцінка результату та закриття кейсу (оцінка досягнення наданих послуг та закриття кейсу після досягнення позитивного результату).

Ветеранська політика є систематизованим комплексом заходів, що направлений на створення сприятливих умов та надання можливостей ветеранам та ветеранкам для реінтеграції та повноцінного функціонування в соціумі. В Україні такі заходи зі сторони держави здійснюються у взаємодії трьох гілок влади, але поки не можна говорити про їхню достатню систематизованість. Законодавча влада формує законодавчу основу програм та пільг для ветеранів і ветеранок, судова гарантує їх дотримання, а виконавча розробляє та реалізує їх [2, с. 5]. При цьому, центральну та координуючу роль серед ЦОВВ в процесі реінтеграції ветеранів і ветеранок відіграє Міністерство у справах ветеранів України (Положення про Міністерство у справах ветеранів України, 2018), що формує та впроваджує ветеранську політику, шляхом розробки нормативних документів, координування ветеранської політики між різними відомствами, органами виконавчої влади та підпорядкованими їм структур. Мінветеранів здійснює безпосереднє забезпечення заходів психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності ветеранів на ринку праці, фінансовою підтримкою у вигляді довічних державних стипендій, надає статус ветерана (ветеранки) та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України [2, с. 8].

Чільну роль у поверненні ветеранів і ветеранок до цивільного життя відіграє відновлення фізичного здоров'я та реабілітація. Так, більше половини ветеранів і ветеранок, що взяли участь у дослідженні «Портрет ветерана» Українського ветеранського фонду 2023-го року, зазначають про високу ймовірність виникнення проблем з фізичним здоров'ям та труднощів з

отриманням медичної допомоги (55,2 % опитаних) [2, с. 9]. Ключовою для ветеранів і ветеранок під час реінтеграції є потреба в психологічній допомозі. За результатами вже згаданого дослідження УВФ, більшість респондентів/ок зазначили про високу ймовірність виникнення психоемоційної нестабільності (53,8 %) [2, с. 10].

Реінтеграція ветерана складний та багаторівневий процес. На рівні держави ветеран стикається з реалізацією політики Міністерства у справах ветеранів, а також із загальносуспільним економічним та культурним рівнем населення на локальному рівні. Участь держави проявляється тут у розробці прозорої, зрозумілої та доступної системи взаємодії ветерана і держави, а також надання всебічної підтримки громадам для реалізації ветеранської політики на місцях [2, с. 13].

На регіональному рівні в Україні сформувались кілька основних моделей підтримки ветеранів, кожна з яких має свої особливості та напрямки діяльності. Загалом, такі моделі охоплюють різні програми, які фінансуються кожна окремо. Тому, інколи цілі програм дублюються, види підтримки «розмиваються» та не містять конкретних дієвих механізмів втілення, що з економічної точки зору призводить до нераціонального використання обмежених ресурсів у громадах, а ветеранська підтримка виявляється недієвою та не результативною [2, с. 14].

Іншим суттєвим викликом для реінтеграції ветеранів та ветеранок є недоступність інформації. Під час фокус-групових дискусій респонденти та респондентки часто згадували, що після закінчення служби вони були дезорієнтованими, адже не розуміли, які мають бути їхні наступні кроки і до кого звертатись по допомогу [2, с. 20]. Саме тому важливо створювати ветеранські простори як точки входу ветерана після повернення.

Багато ветеранів в Україні живуть з інвалідністю і потребують всебічної, комплексної підтримки в різних аспектах їхнього життя, включаючи фізичне і психічне здоров'я, соціальну інтеграцію, а також розвиток економічних можливостей. Це може вміщувати забезпечення доступу до якісної медичної допомоги та реабілітаційних послуг, надання послуг у галузі психічного здоров'я, включаючи консультації та терапію, з метою розв'язання психологічних проблем, спричинених військовою службою та інвалідністю, надання підтримки у працевлаштуванні, а також надання інших економічних можливостей.

Соціальний менеджмент відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної реінтеграції ветеранів війни. Комплексний підхід за принципом кейс-менеджменту, що передбачає психосоціальну підтримку, економічну інтеграцію та соціальну інклюзію, є запорукою успішної адаптації ветеранів до мирного життя. Подальші дослідження мають бути спрямовані на вдосконалення державних програм, аналіз міжнародного досвіду та створення ефективних моделей соціального менеджменту для роботи з ветеранами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціальна реінтеграція ветеранів в Україні : аналітичний звіт. Київ : МОМ. ООН Міграція, 2023. 45 с.
2. Роль держави у соціальній реінтеграції ветеранів : аналітичне дослідження. Київ : Український ветеранський фонд, 2024. 30 с.
3. Рейкін В. С. Соціальний менеджмент: конспект лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 129 с.
4. Системи соціальної підтримки ветеранів: Хорватія, Ізраїль, Велика Британія, Сербія та Данія : аналітична записка / С. Брус, Я. Бухта, І. Шматко ; за заг. ред. Д. Султангалієва та Л. Галан. Київ, 2023. 104 с.
5. Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Олійник В. О. Посттравматичне зростання військовослужбовців – учасників бойових дій : метод. посіб. Ч. 1. Теоретичні основи. Київ : «Центр учбової літератури», 2024. 152 с.
6. Возніцина К., Литвиненко Л. Невидимі наслідки війни. Як розпізнати? Як спілкуватись? Як допомогти подолати? : довідник для широкого кола фахівців. Київ, 2023. 164 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІІ КУРСУ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 231 СОЦІАЛЬНА РОБОТА В PUSH SCHOOL

Курторжевська Любов

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г Короленка

kutorzhevska2020@ukr.net

Відповідно до графіка навчального процесу здобувачі вищої освіти ІІ курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання факультету психології і соціальної роботи спеціальності 231 Соціальна робота освітньої-професійної програми «Соціальна робота (Соціальна педагогіка)», проходять навчальну практику у закладах освіти. Навчальна практика у закладах освіти є першим і важливим етапом входження здобувачів вищої освіти до навчального процесу у вищому навчальному закладі з метою формування в них активного ставлення до здобуття високого рівня наукових і професійних знань, умінь і навичок для майбутньої практичної діяльності в галузі соціальної роботи. Навчальна практика проводиться з відривом від навчання. Мета навчальної практики: ознайомлення здобувачів вищої освіти з особливостями майбутньої професійної діяльності фахівців з соціальної роботи, соціальної педагогіки в закладах освіти. Цьогоріч студенти проходили навчальну практику в таких освітніх закладах: у Полтавському мистецькому ліцеї імені Софії Русової та у Відокремленому структурному підрозділі «Перша Українська Школа» Харківської області в м. Полтава.

Основними видами робіт студента-практиканта є: ознайомлення з інноваційними формами роботи педагогів закладу, опрацювання першоджерел та ознайомлення з завданнями і змістом позакласної та позашкільної роботи, з